

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Oponentský posudek na disertační práci

JUDr. Hany Šimánové

Název disertační práce: „Důkazní břemeno v trestním řízení“

Rozhodnutím komise pro obhajobu disertační práce JUDr. Hany Šimánové jsem byl jmenován oponentem disertační práce s názvem „Důkazní břemeno v trestním řízení“. Po podrobném seznámení se s uvedenou prací předkládám následující oponentský posudek.

K tématu práce

Dokazování jako takové, jakož i dílčí problematiky spadající do této kategorie, představují v rámci trestního práva tradiční téma, na které se zaměřuje řada konferencí, odborných článků i monografií. To však neznamená, že by šlo o téma vyčerpané, neboť dokazování představuje stěžejní součást každého trestního řízení a zejména nastavení poměru mezi snahou o zrychlení a zjednodušení dokazování na straně jedné a potřebou realizovat dokazování v souladu se zásadou materiální pravdy na straně druhé představuje v posledních dekádách jeden z nejpálčivějších problémů.

JUDr. Šimánová svou práci zaměřila specificky na otázku důkazního břemene v trestním řízení, což je aspekt, který byl v relativně nedávné době intenzivně řešen v rámci diskusí o nové podobě českého trestního práva procesního (byť v jiných souvislostech, než na které se zaměřuje autorka). Určitě přitom nelze říci, že by diskuse na toto téma byla ukončena. Toto téma tedy považuji za stále aktuální, zajímavé a spojené s řadou dílčích otázek, jež nabízí prostor a současně výzvu pro vědeckou analýzu a řešení v rámci diplomové práce. Autorka navíc dané téma pojímá poměrně netradičně, když uvažuje o důkazním břemenu obviněného, což je myšlenka, která na první pohled koliduje se základními zásadami (nejen) českého trestního procesu, avšak i proto jde o myšlenku v našem prostředí originální a jistě nikoli nesmyslnou, což ostatně autorka ve své práci spolehlivě prokázala.

Struktura práce

Disertační práce je členěna na osm kapitol včetně úvodu a závěru. Úvodní kapitolu autorka věnuje obecnému výkladu o dokazování v trestním řízení, což zahrnuje i terminologické vymezení, nastínění základních zásad dokazování apod. Na tento výklad v další kapitole navazuje první sérií úvah o trestněprávním důkazním břemenu v podmínkách českého trestního práva. Ve čtvrté kapitole nabízí pohled na důkazní břemeno v jiných právních odvětvích, zejména v civilním právu. Rovněž pátá i šestá kapitola jsou v podstatě komparační,

když v nich autorka poskytuje informace týkající se jednak důkazního břemena v podmínkách adversárního trestního procesu a jednak důkazního břemena z evropské perspektivy – součástí šesté kapitoly je poměrně široký přehled o relevantní úpravě v řadě evropských zemí. Svým způsobem klíčová je poslední sedmá kapitola, do níž autorka soustředila své vlastní úvahy vztahující se k tématu práce.

V popsané struktuře práce nespátřuji žádný zásadní problém.

Obsahová kvalita

Po obsahové stránce mohu práci hodnotit jako velmi kvalitní. Toto hodnocení má svůj základ ve vymezení zajímavých výzkumných otázek a hypotéz v úvodu práce. Autorka otevřeně v úvodu práce také přiznává, že její práce má převážně teoretický charakter, takže v práci nalezneme jen v menší míře řešení praktických problémů souvisejících s právní úpravou *de lege lata* či konkrétní návrhy *de lege ferenda* zaměřené na vyřešení nedostatků právní úpravy. Autorka však nabízí v podstatě koncepční úvahy zaměřené na možnost zavedení důkazního břemene obviněného.

V práci se střídají dva typy textu (kapitol) – popisné (kompilační) a analytické (úvahové). Pokud jde o popisné části, mohu rád konstatovat, že i ty jsou (na rozdíl od jiných prací) velmi kvalitní a částečně i přínosné. Výše zmíněná úvodní (tj. druhá) kapitola práce podává výklad o skutečných základech trestního řízení, resp. trestního práva procesního souvisejících s dokazováním. Bylo by však nesprávné tuto část vnímat jako „učebnicovou“, neboť autorka i na tomto místě využívá široký okruh tuzemské i zahraniční odborné literatury a její výklad má hluboký vědecký rozměr. Na druhou stranu je třeba připustit, že přínosnost tohoto výkladu se mi nezdá příliš významná, a to jak obecně, tak pro disertační práci samotnou – mám za to, že větší stručnost v této části by práci neškodila, spíše naopak.

Příkladem může být část 2.2., kde autorka vysvětluje terminologii důkazního práva, což se mi jeví (minimálně v této podrobné podobě) jako nadbytečné. Na druhou stranu je třeba přiznat, že i v této části můžeme najít zajímavé pasáže, jako je např. ta na s. 33 a násl., kde se autorka zabývá participací stran na dokazování a řeší zde některé zajímavé otázky.

V rámci dílčích závěrů vyplývajících z popisované druhé kapitoly zaujme jednoznačné autorčino stanovisko uvedené na s. 83, totiž že nelze akceptovat možnost odsouzení obviněného z toho důvodu, že by neunesl důkazní břemeno, tedy že by nebyl schopen prokázat svou nevinu. S tímto závěrem jistě nehodlám polemizovat, vnučuje se však otázka, nakolik jsou potřebné a účelné další úvahy na stejné téma, když již v tak relativně brzké fázi práce autorka dospívá k takovému (nikoli překvapivému) závěru. Jak však bude dále vysvětleno, autorka v dalších částech prokázala, že i tak lze uvažovat o zavedení důkazního břemena v některých specifických souvislostech.

Zajímavou část představuje úvaha o důkazním břemenu týkající se exkulpace právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 TOPO (s. 106 a násl. práce). Autorka na tomto místě uvádí protichůdné názory vztahující se k citovanému ustanovení, přičemž poukazuje i na kritiku, kterou ze strany některých odborníků vyvolaly názory, jež společně s prof. Grívnou publikovala v článku v r. 2018. V této části ovšem postrádám její reakci na tuto kritiku a z této části tak není jasné, zda autorka tuto kritiku akceptovala, anebo zda proti ní hodlá (a je schopna) nabídnout

další argumentaci. Určité vyhodnocení se objevuje až v části popisující výsledky empirického výzkumu (viz dále), což však není totéž, co zmíněné vypořádání kritických ohlasů.

Za jedno z nevyraznějších pozitiv posuzované disertační práce považují rozsáhlý komparační prvek, neboť autorka shromáždila nemalou sumu poznatků o důkazním právu uplatňovaném v adversárním procesu, resp. v jednotlivých evropských zemích. Souhrn těchto informací představuje možná největší přínos celé práce a je dokladem velmi kvalitní vědecké činnosti autorky.

I v závěrečné sedmé kapitole, v níž nabízí vlastní pohled na problematiku důkazního břemene v rámci českého trestního práva, zůstává autorka věrna teoretickému pojetí tématu. To je patrné mj. z toho, že také v této části věnuje nemálo pozornosti terminologii. Na druhou stranu na tomto místě uvažuje o možnostech zavedení důkazního břemene u některých specifických otázek, např. při prokazování nepřičetnosti. Na tomto místě je vhodné se vrátit k tomu, co již bylo zmíněno, totiž že autorka již po úvodní kapitole dospívá k závěru, že na obviněného nelze klást důkazní břemeno v otázce viny, a přesto se v kapitole závěrečné pouští do úvahy, zda by obviněný neměl mít povinnost prokazovat svou nepřičetnost, jestliže ji namítá – ale i otázka přičetnosti je přece otázkou viny, takže se zdá, že autorka vlastně popírá sama sebe. Smysluplnost (alespoň částečná) jejích úvah však vyvstává v navrhovaném (resp. zvažovaném) řešení (srov. s. 232-233 práce) spočívajícím v povinnosti obviněného pouze prokázat, že v jeho případě nelze uplatnit presumpci nepřičetnosti a že je třeba otázku jeho přičetnosti dokazováním objasnit. Autorka dospívá k opatrnému závěru, že v otázce prokazování nepřičetnosti a obecně vlivu návykových látek na duševní stav obviněného „lze o zavedení důkazního břemene obviněného uvažovat“. Podobně opatrný přístup autorka volí i u dalších otázek, které si sama (v souvislosti s možností zavedení důkazního břemene) klade (viz s. 239). Nezaujímá tedy k daným otázkám jasné stanovisko, což poněkud snižuje jinak velmi dobrý dojem z její práce.

Další zdařilou a užitečnou částí práce je ta na s. 244 a násl., kde autorka prezentuje výsledky svého empirického výzkumu založeného na rešerši vyžádaných rozsudků. Autorka se v něm zaměřila na to, jak je v praxi interpretován již zmíněný § 8 odst. 5 TOPO (z hlediska přenesení důkazního břemene na právnickou osobu). Tuto část považují za příjemné praktické osvětlení jinak značně teoretické práce.

Závěry, k nimž autorka dospěla na konci své práce, považují za vyvážené a racionální, byť jsou někdy (jak již bylo zmíněno) poněkud opatrné a nejasné a byť se s některými z nich (konkrétně ke zvažovanému zavedení důkazního břemena obviněného v souvislosti s prokazováním přičetnosti, resp. ovlivnění návykovými látkami) nemohu ztotožnit.

Formální kvalita

Z formálního hlediska jsem v práci nenalezl žádné nedostatky. Práce splňuje všechny požadavky, které se v tomto směru od vědecké publikace tohoto typu očekávají. Ocenit je třeba i vyspělý a čtivý styl, kterým je práce napsána.

Závěrečné shrnutí

Na základě výše uvedeného mohu konstatovat, že posuzovaná disertační práce JUDr. Hany Šimánové dosahuje velmi dobré úrovně. Autorka v ní prokázala vysoký standard vědecké práce a její disertační práci považuji za velmi užitečnou součást odborné literatury vztahující se k danému tématu.

Práce proto podle mého soudu bez jakýchkoli pochybností splňuje veškeré formální i obsahové požadavky vyžadované od disertační práce, a proto ji doporučuji k obhajobě.

Otázky pro obhajobu

Pro případnou obhajobu disertační práce navrhuji následující otázky:

- Mělo by být zavedeno důkazní břemeno obviněného ve vztahu k iniciování dalšího dokazování týkající se jeho přičetnosti, resp. ovlivnění návykovými látkami?

- Měl by obviněný mít důkazní břemeno v souvislosti s otázkou, zda jeho výroky (stíhané jako trestný čin pomluvy) byly pravdivé?

V Olomouci 28. 9. 2024

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.